

АННА ГЕОРГИЕВА
ИЗГУБЕНИ В СЕБЕ СИ

chitanka.info

Информацията за личността и творческия път на уругвайския писател Хуан Карлос Онеи само бегло може да подсказва някакъв ключ за разбиране на книгите му. Роден е през 1909 година в Монтевидео. В края на тридесетте години се движи в прогресивни литературни среди, които отхвърлят политическия диктат, стреснати от настъпването на фашизма в Европа. Онеи сътрудничи още оттогава, а впоследствие почти до закриването му в 1973 година, на седмичника „Марча“ — един от ярките прогресивни гласове на континента. От 1973 година живее в емиграция в Испания.

Първата творба на младия писател е повестта „Кладенецът“, отпечатана през 1939 година в създаденото от негови съмишленици издателство „Стела“. За разлика от литературните прощъпалници на мнозина латиноамерикански писатели тази кратка творба е програмна. В нея може да се отгатне бъдещият път на писателя, неговата творческа позиция. Изборът е направен: героите на Онеи ще живеят не с реалните факти на изминатия или предстоящ път, а със ситуациите, породени от собственото им съзнание, в които ще търсят не само смисъла на личното си битие, но и оправдание за живота. Техният старт винаги ще крие нещо смътно обнадеждаващо, една светлина, която те ще носят в съзнанието си като фар, без да могат напълно да се примирят с изгубените илюзии.

Онеи е писател, който разкрива същността си само ако се познава по-голяма част от творчеството му, ако отделната творба — роман или повест, се съпостави с останалите, където героите се движат по своеобразна спирала, за да задълбочат идеята, вложена от автора в тях. Онеи е психолог на личностното крушение; той очертава онова, което бихме могли да назовем синдром на крушението.

Героят от първата му повест „Кладенецът“, Еладио Линасеро, затворен между четирите стени на стаичката си, легнал на кревата в часа на здрача, с лице към стената, възсъздава своя живот: не извървения път, а онези странни светли петна от въображаема реалност, в които има зрънце преживяно, но то е разтворено в съзнанието, обогатено е от копнежа по нещо по-значимо, което да се превърне във факт на личната съдба. Не случайно тези спомени Еладио ще нарече „приключението“, защото те са плод на въображението му, борещо се да надмогне мизерното съществуване.

В края на четиридесетте години Онети се запознава с творбите на испанския философ Хосе Ортега-и-Гасет, по това време емигрант в Буенос Айрес. Особено впечатление му прави първата глава „Затваряне в себе си и суета“ от книгата „Човекът и хората“, публикувана през 1939 година в Аржентина. „Човек може по своя воля тайно да се отвърне от света и да се потопи в себе си“ — пише Ортега-и-Гасет. Очевидно такова херметизиране в себе си избират героите на Онети, за да отрекат неприемливия за тях свят. В „Кладенецът“ все още могат да се забележат конкретни връзки с този свят. Там се говори за Хитлер, за новите германски маршове, предназначени за глупци с воля, за „работници от кланиците, мачкани от живота, преследвани неумолимо от нещастieto, които са се издигнали над собствената си мизерия, за да мислят и действуват в съюз с всички бедни хора по света“.

По-късно Еладио Линасеро си дава сметка: „Истина е, че никога не съм имал вяра, но с тях (хората от народа) бих се чувствувал доволен, облагодетелствуван от тяхната невинност“. И още: „У хората от народа, у тези, които наистина са от народа, винаги има нещо неопорочено, нещо много чисто, детско, искрено, силно, истинско, на което винаги може да се разчита в тежки мигове на живота.“ Но героите на Онети повече няма да се върнат към тази мисъл, няма да търсят друг изход освен бягството от реалността, освен черупката, която така дълго и мъчително, но неотстъпно изграждат. В едно интервю Онети казва: „Рисувам хора, които, макар и да изглеждат екзотични екземпляри, всъщност представляват цяло поколение. Те отхвърлят стария морал, но все още не са намерили с какво да го заменят. Да, в нашата Южна Америка, в младата Америка, се появи един тип човек, равнодушен към всичко, невярващ в нищо, безразличен към собствената си съдба.“

През четиридесетте години, по това време активен журналист, Онети живее и работи известно време в Аржентина. Това внася в творчеството му един нов елемент: универсализиране в рамките на този югоизточен регион на Латинска Америка. Именно в Аржентина, след като е публикувал няколко повести и сборник разкази, Онети слага начало на цикъла романи за Санта Мария, за измисления град и неговите жители, които занапред ще се явяват във всяка нова творба. Това става за пръв път в романа „Кратък живот“ (1950), а впоследствие

в романите „Корабостроителницата“ (1961), „Хунтакадаверес“ (1965), „Нека вятърът говори“ (1979), в повестта „За един безименен гроб“ (1959). Онети е първият латиноамерикански писател, който създава цялостен художествен модел на света, едва по-късно ще се появи прочутото Макондо на Гарсия Маркес.

Във всяка книга — роман, повест, сборник разкази за Санта Мария, доминира един или няколко герои, като правило разказът се води от първо лице, без то да се идентифицира със самия автор. Така например в романа „Кратък живот“ един от главните герои е лекарят Диас Грей, който ще се явява и впоследствие почти навсякъде като любим персонаж на писателя.

С друг герой на Онети — Ларсен, се срещаме в романа „Корабостроителницата“, където той е представен като действена личност: Ларсен се мъчи да възстанови запустялата корабостроителница, да ѝ вдъхне живот. Това показва, че писателят не е чужд на градивното начало, на идеята за активно участие в живота. Затварянето на неговите герои в себе си не става изведнъж, отпускането, безволието, херметизирането са стъпала в един процес, чиято основа са именно крушенията, преживени в реалния свят. Нещо повече, обръщайки гръб на живота, героите на Онети ще трябва отново и отново да преживяват катастрофи, този път още по-рушителни, в света на последната илюзия. В „Корабостроителницата“ Ларсен действа, но безрезултатно и постепенно неговата градивна енергия ще се завърти на празни обороти.

Интересна е задачата да се проследи пътят на героите в различните произведения на писателя, да се изследва движението на техните души, лутането, колебанията, провалите. Именно на душите, защото конкретните житейски факти не са основното, авторът ги смята за прозрачна опаковка, за смътен фон. И самият живот, разбиран като конкретна социално-политическа ситуация, все повече губи контури, макар че и в последния роман „Нека вятърът говори“ също има намек за конкретност, пък бил той само бегло съобщение в пресата, че днес не е имало сблъсквания с полицията и няма убити студенти. Значи, политическият момент присъства някъде наблизо, без обаче да засяга духовното битие на героите, без да слага отпечатък върху изолираната им по собствена воля съдба.

За главно действащо лице в „Нека вятърът говори“ Онети избира полицейския инспектор Медина. Има нещо абсурдно в това, че на преден план сега излиза блюстителят на реда и закона, най-тясно свързан със системата. Може би авторът избира именно него, за да покаже колко далеч е стигнало желанието за бягство, щом като се проявява у един полицай. Надарява го с двойственост, в която може би по-истински е избликът на някакъв художнически талант, който не се оказва достатъчно силен. Позицията на Медина е определена ясно: за него главното е да не гледа сериозно на безсмислието на един свят, който не е създаден от него. Той се затваря в себе си не само като пренебрегва служебните си задължения, нещо повече: приема като знак на съдбата срещата с един престъпник и вместо да го арестува, преплува с него реката и преминава на чужда територия, в Лаванда. Медина прекрачва Санта Мария, толкова вкоренена в хората, колкото и те в нея. Прекрачва я като стесняваща рамка за съдби, които по собствена воля могат да се освободят от всичко. След като се е простил със спомена за детството (още Еладио Линасеро в „Кладенецът“), за близки и род (Хосе Малабия в „За един безименен гроб“), героят на Онети ще прекрачи и последния устой — родината.

Своеобразно е отношението на писателя към вечните стойности на живота — към бащинството например. Медина търси в него спасение, готов е да измисли ново детство за Хулиан Сеоане, да го приеме за свой син. Той иска това бащинство не заради момчето, а за себе си, за да се почувствува трайно обвързан с друг човек, да бъде отговорен за него и чрез тази отговорност да надрасне безсмислието на живота. Усилието е огромно: Медина ще прави дълги посещения у майката на Сеоане, ще му носи подаръци, ще мечтае да го срещне като близък, да бъде довереник и доверител. И ще се убеди, че илюзиите за бащинство не са били по-силни, нито по-дълготрайни от другите. И все пак, когато идва развързката, младежът ще остави може би знак, че е признал Медина — ако не бащата, то поне човека.

В Лаванда, в този вертеп за срещи на осакатени души, където се руши всеки порив към доброто, отново ще се появи споменът за Санта Мария. Отначало плахо, после настойчиво като единствено спасение. И Медина ще се завърне, ще последва съвета на дошлия сякаш от небитието Ларсен — Хунтакадаверес, който му дава странен ключ:

„Създайте си онази Санта Мария, която най-малко ще ви харесва, лъжете, измисляйте хора и неща, събития.“

Медина се завръща — мислено, може би само в желанието, — за да изживее последното разочарование, за да разбере, че не е в състояние да създаде една нова Санта Мария, че в негова власт е само да помни последното благоухание на цветете в стаята, където Тереса лежи мъртва и невидима. Той ще крачи по тревясалия път и ще проклина всичко, но най-вече собствената си съдба. Опитите са били много — повечето от тях с имена на жени, нещо естествено в латиноамериканския свят, където еротиката се приема като лекарство. И накрая Медина ще стигне до решението: Санта Мария трябва да изчезне от лицето на земята. Но доколко този предизвикан катаклизъм дава основание за надежди?

Когато човек затвори последната страница, остават въпросите. Те са свързани с отделните съдби, с преплетените реалност и фантазия. Опитите да се изясни до каква степен реалният живот има относителна стойност и не е ли случилото се по-скоро „измислен спомен“, често отстъпват място на едно усещане за тоталност на измислицата, която покорява със силата на психологическото проникновение.

„Всичко беше едно точно възпроизвеждане на измисления спомен“ — мисли си Медина. Схемата е обратна на обичайната: не от преживяното към спомена, а от породената в съзнанието ситуация към извикването и на реален живот. Медина ще извърши убийство, след като много пъти го е преживявал мислено. В тази обратна връзка — от съзнанието към действителността, се съдържа може би ключ към творчеството на Хуан Карлос Онети: да води из пътищата на съзнанието, единствената свободна територия, притежание на личността. Изгубени сами в себе си, лутащи се, обезверени, героите на Онети все пак не приемат живота такъв, какъвто е.

Анна Георгиева

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.